

ՆԱԻՐԱ ԱԼԱՎԵՐԴՅԱՆ

ՀՀ բնապահպանության նախարարության աշխատակազմի քարտուղարության պետ,
ՀՀ քաղաքացիական ծառայության առաջին դասի խորհրդական,
ՀՀ պետական կառավարման ակադեմիայի իրավագիտության ամբիոնի ասպիրանտ

ՔԱՂԱՔԱՅԻԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԱՌՈՒ ՆԵՐԴՐՈՒՄԱՅԻՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ՍՏԵՂԾՄԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԻՄՔԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ

Սպառվող բնական ռեսուրսների անհեռատեսն օգտագործումը հանգեցնում է տվյալ հասարակության սնանկացման. դա անհեռանկար գործընթաց է: Սակայն, երբ սպառվող բնական ռեսուրսների օգտագործումից ստացված հասույթները ներդրվում են շրջանառու ներդրումային հիմնադրամներում, դրանք դառնում են վերականգնվող ռեսուրսներ և ծառայում են տվյալ հասարակության բարեկեցությանը:

Իսկ երբ այդ շրջանառու ներդրումային հիմնադրամի հիմնադիրներն են հանդիսանում տվյալ պետության բոլոր քաղաքացիները, ապա հիմնադրամում ունեցած նրանց մասնաբաժինը դառնում է նրանց քաղաքացիական անօտարելի սեփականությունը, ինչն էլ հանդիսանում է ցիվիլիզմի տնտեսաիրավական հիմքը:

Հիմնաբառեր- սպառվող բնական ռեսուրսներ, շրջանառու ներդրումային հիմնադրամ, քաղաքացիական անօտարելի սեփականություն, ցիվիլիզմ:

Բնապահպանական խնդիրների լուծման անհրաժեշտությունը և տնտեսության զարգացման կարևորումը ստիպեցին տնտեսագետներին, բնապահպաններին և իրավագետներին ստեղծել այնպիսի իրավական և տնտեսական մեխանիզմներ, որոնք ինչ-որ ձևով լուծումներ կտային տնտեսության զարգացման հետևանքով շրջակա միջավայրին ու մարդկանց առողջությանը հասցված վնասը և դրա բացասական ազդեցությունը նվազագույնի հասցնելու ուղղությամբ:

ՀՀ-ում բնական ռեսուրսների արդյունավետ օգտագործումն ապահովելու, ինչպես նաև պետական բյուջեի համալրման համար ֆինանսական ռեսուրսների գեներացիա (դրամական հոսքերի ավելացում) ապահովելու նպատակով 1999 թվականից գործում է «Բնապահպանական և բնօգտագործման վճարների մասին» օրենքը: Համաձայն այդ օրենքի 2-րդ հոդվածի՝ «Բնապահպանական վճարը բնապահպանական միջոցառումների իրականացման համար անհրաժեշտ դրամական միջոցների գոյացման նպատակով պետական բյուջե, իսկ օրենքով նախատեսված դեպքերում՝ համայնքի բյուջե վճարվող պարտադիր վճարն է:

Բնօգտագործման վճարը պետական սեփականություն համարվող բնական պաշարների արդյունավետ, համալիր օգտագործման, ինչպես նաև բնական պաշարների օգտագործումը փոխհատուցելու նպատակով այդ պաշարների օգտագործման

և (կամ) իրացման համար ՀՀ պետական բյուջե վճարվող գումարն է:»¹

Ըստ բնապահպանական վճարի սահմանման՝ պետք է լինեն օրենքով նախատեսված դեպքեր, երբ տնտեսվարող սուբյեկտը բնապահպանական վճարը վճարում է ոչ թե պետական բյուջե, այլ հենց համայնքային բյուջե:

Սակայն ո՛չ «Բնապահպանական և բնօգտագործման վճարների մասին» օրենքով, ո՛չ էլ մինչ օրս ընդունված որևէ այլ օրենքով նման կարգ չի սահմանվել:

Տնտեսվարող սուբյեկտների կողմից բնապահպանական վճարները մուծվում են միայն պետական բյուջե, որտեղից էլ 2001թ-ի մայիսի 15-ին ընդունված և 2002թ-ի հունվարի 1-ից ուժի մեջ մտած «Ընկերությունների կողմից վճարվող բնապահպանական վճարների նպատակային օգտագործման մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված կարգով համապատասխան մասնահանումներ են կատարվում համայնքային բյուջեներին: Ի դեպ, բնապահպանական վճարներից մասնահանումներ ստանում են միայն ազդակիր համարվող համայնքները:

Բնապահպանական վճարներից մասնահանումները (այսուհետ՝ մասնահանում) համայնքներին տրվում են սուբվենցիաների տեսքով:

Համաձայն «Բյուջետային համակարգի մասին» ՀՀ օրենքի 20-րդ հոդվածի 4-րդ մասի «բ» ենթակետի՝ «սուբվենցիան համայնքի կողմից իրա-

կանացվող առանձին նպատակային ծախսատեսակի (ծրագրի) կատարման համար անհատույց և անվերադարձ կարգով պետական բյուջեից տրվող դրամական միջոցն է:»²

ՀՀ կառավարությունն իրավասու է համայնքից ետ պահանջել պետական բյուջեից նրանց հատկացված սուբվենցիաները, եթե դրանք համարվեն ոչ նպատակային ծախսված գումարներ: Սուբվենցիաները տրամադրվում են համաձայն ՀՀ կառավարության կողմից սահմանված կարգի³:

Մասնահանումները կատարվում են այն դեպքում, երբ համայնքը սահմանված կարգով լիազոր պետական մարմինների (ՀՀ բնապահպանության և ՀՀ առողջապահության նախարարություններ) համաձայնեցմանն են ներկայացնում բնապահպանական և առողջապահական նպատակային ծրագրեր:

«Ընկերությունների կողմից վճարվող բնապահպանական վճարների նպատակային օգտագործման մասին» ՀՀ օրենքի 3-րդ հոդվածը սահմանում է, թե որ ծրագրերն են համարվում բնապահպանական, և որոնք են համարվում առողջապահական⁴:

2002թ-ից մինչև 2004թ-ը ՀՀ-ում ոչ մի համայնք բնապահպանական սուբվենցիա (բնապահպանական վճարներից մասնահանումներ) չստացավ: Դրա պատճառը ոչ թե պետության չկամենալը կամ համապատասխան գումարների բացակայությունն էր, այլ համայնքների իրազեկված չլինելը: Հանրապետության ազդակիր համայնքները տեղյակ չէին իրենց ընձեռնված հնարավորության մասին:

Առաջին համայնքը, որն այս տեսակի սուբվենցիա է ստացել, ՀՀ Լոռու մարզի Ալավերդի համայնքն է: 2004թ-ին ՀՀ պետական բյուջեից համայնքային բյուջեին հատկացվել է 131 հազար 400 դրամ մասնահանում:

Այս դեպքում կարևոր չէր, թե ինչ ծրագիր էր ներկայացրել համայնքը, կարևոր էր հենց այն փաստը, որ համայնքին պետական բյուջե գանձված բնապահպանական վճարներից առաջին անգամ մասնահանում էր կատարվում:

Ցավոք սրտի, հետագայում էլ դեռ երկար տարիներ ՀՀ բնապահպանության նախարարությունում համայնքների կողմից ներկայացվող այսպես կոչված «բնապահպանական ծրագրերին» շատ «մեղմ» էին մոտենում: Դրա հետևանքով հաճախ էին ֆինանսավորվում արմատապես ոչ բնապահպանական ծրագրեր:

Համաձայն ՀՀ բնապահպանության նախարարության պաշտոնական տվյալների՝ 2016թ-ի դրությամբ «Ընկերությունների կողմից վճարվող բնապահպանական վճարների նպատակային օգ-

տագործման մասին» ՀՀ օրենքի բնապահպանական ծրագրերի իրականացման համար պետական բյուջեից համայնքային բյուջե մասհանումներ ստանալու իրավունք ունեն ՀՀ Լոռու (6 համայնք), ՀՀ Սյունիքի (13 համայնք), ՀՀ Արարատի (1 համայնք), ՀՀ Կոտայքի (4 համայնք), ՀՀ Գեղարքունիքի (1 համայնք) և ՀՀ Արմավիրի (1 համայնք) մարզերի ընդհանուր թվով 26 համայնք և Երևան քաղաքը:

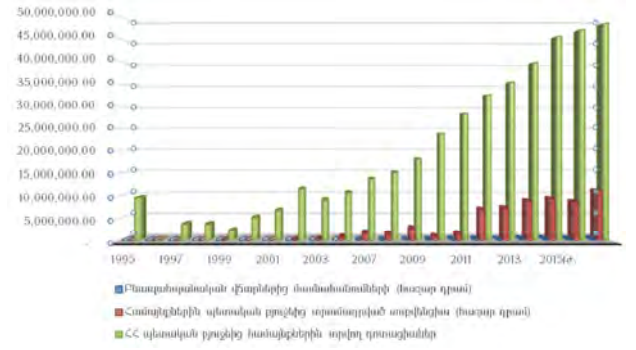
Գնահատելով համայնքների կողմից 2004թ-ից մինչև 2015թ-ը ընկած ժամանակահատվածում իրականացված բնապահպանական ծրագրերի արդյունավետությունը՝ պարզում ենք, որ այն կազմում է ընդամենը 38,53%:

Մրանից կարելի է եզրակացնել, որ նման եղանակով համայնքներին գումարներ տրամադրելն արդյունավետ չէ: Հետևաբար անհրաժեշտ է փնտրել համայնքների կողմից այդ գումարների տնօրինման ավելի ռացիոնալ եղանակներ:

«Համայնքների զարգացման մակարդակների բևեռացումից խուսափելու, ինչպես և ֆինանսական աջակցության նպատակներով, պետական բյուջեից համահարթեցման սկզբունքով տրվում են պաշտոնական տրանսֆերտներ (դոտացիա, սուբվենցիա)»:

Ըստ ՀՀ ֆինանսների նախարարության պաշտոնական տվյալների.

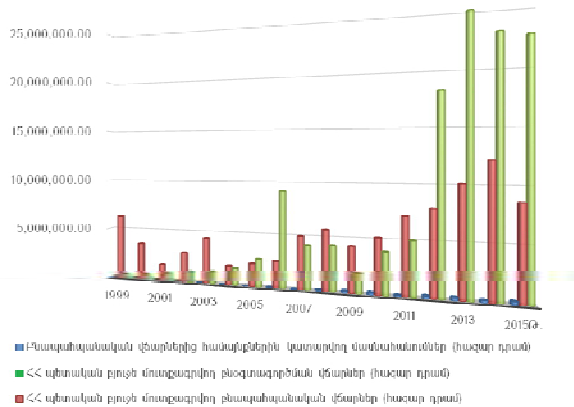
1995թ-ից մինչև 2015թ-ը համայնքների ստացած դոտացիաների և սուբվենցիաների ծավալները

Վերը ներկայացված աղյուսակից պարզ է դառնում, թե համայնքներին տրվող գումարների մեջ ինչ չնչին մաս է կազմում բնապահպանական վճարներից կատարվող մասնահանումը:

Համեմատենք նաև ՀՀ պետական բյուջե գանձվող բնօգտագործման, բնապահպանական վճարները համայնքներին տրվող բնապահպանական նպատակային սուբվենցիաների (մասնահանման) ծավալների հետ (համաձայն ՀՀ ֆինանսների նախարարության պաշտոնական տվյալների):

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

Ստացվում է, որ համայնքներին ՀՀ պետական բյուջեից կատարվող մասնահատումն անհամեմատ չնչին գումար է կազմում, քան այդ հոդվածներով բյուջեի մուտքերը:

Ընդգծենք, որ մասնահատումը համայնքներին կատարվում է միայն բնապահպանական վճարներից: Մինչդեռ բնօգտագործման վճարները շատ ավելի մեծ գումարներ են կազմում:

Համաձայն ՀՀ Սահմանադրության 10-րդ հոդվածի 2-րդ մասի՝ «ընդերքը և ջրային ռեսուրսները պետության բացառիկ սեփականությունն են»⁶: ՀՀ Սահմանադրության 2-րդ հոդվածը հռչակում է, որ ՀՀ-ում իշխանությունը պատկանում է ժողովրդին⁷: Հետևաբար ընդերքի և ջրային ռեսուրսների օգտագործման կամ իրացման համար վճարվող բնօգտագործման վճարները պետք է հանդիսանան ՀՀ քաղաքացիների բացառիկ և անօտարելի սեփականությունը:

Եթե ՀՀ իշխանությունների կողմից քաղաքական կամք դրսևորվի ու բնօգտագործման և բնապահպանական վճարներն ուղղվեն այսպես կոչված «գալիք սերունդների հիմնադրամ»-ին, ապա մեր երկրի առանց այդ էլ շատ սուղ և սպառվող բնական ռեսուրսների օգտագործումը հնարավոր կլինի վերածել «վերականգնվող ռեսուրս»-ի:

Այս գործընթացի համար օրինակ կարող է ծառայել ԱՄՆ-ի Ալյասկա նահանգի «Ալյասկայի մշտական հիմնադրամը» (Alaska Permanent Fund) /APF/: «Այն ստեղծվել է որպես բնօգտագործման բնագավառի կառավարման հատուկ ինստիտուտ, որի հիմնական խնդիրը և պատասխանատվությունը կայանում է նրանում, որ պահպանվեն և բազմապատկվեն որոշակի ռեզերվային միջոցները՝ դրանք օգտագործելով հանրային կարիքների, ինչպես նաև ներդրումային նպատակի համար:»

APF-ն ունի երկու բաղադրամաս. 1) հիմնական (principal) և 2) եկամտային (income): «Հիմնադրամի հիմնական մասը ներդրվում է տնտեսության՝ բարձր

եկամտաբերություն ունեցող ճյուղեր. այն նահանգի ղեկավարության կողմից չի կարող ծախսվել առանց համապատասխան հանրաքվեի որոշման, որին պետք է մասնակցեն Ալյասկա նահանգի բոլոր բնակիչները: Եկամտային մասը կարող է ծախսվել նահանգի գույքերնատորի և նահանգի օրենսդիր ժողովի որոշման հիման վրա: Այդ որոշումներն ընդունելուց առաջ դրանք լայնորեն քննարկվում են նահանգի բնակչության հետ ՉԼՄ-ների, հասարակական և քաղաքական կազմակերպությունների միջոցով:»

Ճիշտ նույն մեխանիզմը թույլ է տալիս կիրառել նաև այսօրվա ՀՀ օրենսդրությունը, մասնավորապես՝ «Հիմնադրամների մասին» ՀՀ օրենքը¹⁰: Բայց, ի տարբերություն APF-ի, ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված հիմնադրամներում չի նախատեսվում կապիտալի առանձին երկու տեսակի առկայություն.

1. անբաժանելի կապիտալ, որը կներառի ներդրումային կապիտալ և շրջանառու ազատ կապիտալ,
2. բաժանելի կապիտալ՝ շահույթ, ինչը կբաշխվի հիմնադրամի անդամների միջև հավասարապես:

Նույն օրենքի 1-ին հոդվածի 3-րդ մասը հռչակում է, որ «Հիմնադրամների առանձին տեսակների առանձնահատկություններն ու իրավական կարգավիճակը սահմանվում են այլ օրենքներով:»¹¹ Այսինքն, այս նոր տեսակի՝ «Գալիք սերունդների հիմնադրամ»-ի, որի հիմքում ընկած է քաղաքացիական անօտարելի սեփականության գաղափարը, ստեղծման համար կան անհրաժեշտ և բավարար օրենսդրական հիմքեր: Դրա գործունեությունը և առանձնահատկությունները սահմանող դրույթներն անհրաժեշտ է ներառել նոր յուրահատուկ օրենքում:

Նման հիմնադրամի ստեղծման գաղափարը հավանության է արժանացել ՀՀ կառավարության կողմից երեք տարբեր փաստաթղթերով (ՀՀ կառավարության 2013 թ-ի նոյեմբերի 14-ի N47 արձանագրային որոշում¹², ՀՀ կառավարության՝ 2013 թ-ի ապրիլի 25-ի N16 արձանագրային որոշման, հավելվածի 4-րդ կետ¹³ և 2015 թ-ի սեպտեմբերի 10-ի N41 արձանագրային որոշման հավելվածի 6-րդ կետ¹⁴):

Շրջանառու հիմնադրամում ներառված քաղաքացիական սեփականության կառավարումը կարելի է հանձնել.

- ա) համայնքի կառավարմանը,
 - բ) պետության կառավարմանը,
 - գ) մեկ այլ օպերատորի կառավարմանը:
- Դրանով իսկ պետությունում հիմք կդրվի սե-

փականության մի նոր ձևի՝ քաղաքացիական անօտարելի սեփականության: ՀՀ Սահմանադրության 10-րդ հոդվածի 1-ին մասը հռչակում է, որ ՀՀ-ում ճանաչվում և հավասարապես պաշտպանվում են սեփականության բոլոր ձևերը¹⁵: Հետևաբար ՀՀ-ում քաղաքացիական անօտարելի սեփականությունը նույնպես ունի գոյություն ունենալու իրավական հիմքեր. այն պաշտպանված է երկրի բարձրագույն ուժ ունեցող իրավական ակտով՝ ՀՀ Սահմանադրությամբ:

Ուսումնասիրելով համաշխարհային փորձը (ԱՄՆ, Նորվեգիա, Նիդերլանդներ, ՌԳ)՝ պարզում ենք, որ «այն երկրներում, որտեղ պահպանվում են քաղաքացիների իրավունքները՝ շահույթ ստացող բնական ռեսուրսների օգտագործումից, դիտվում է աղքատության կրճատում, կառավարությունը կուտակված կապիտալը ներդնում է իր ժողովրդի բարեկեցության մեջ, զարգանում է տեղական տնտեսությունը, կրճատվում է գործազրկությունը, դիտվում է կյանքի մակարդակի համատարած բարձրացում. նախատեսված են միջոցներ հանրային սեփականության չարաշահումների դեմ»¹⁶:

Բնօգտագործման և բնապահպանական վճարները պետական բյուջեից ոչ մի դեպքում չպետք է ուղղվեն առողջապահական, կրթական կամ սոցիալական նպատակներին: Դրանք պետք է ուղղվեն միայն քաղաքացիական ներդրումային շրջանառու հիմնադրամին: Ընդ որում, քաղաքացին այդ հիմնադրամից գումարի տեսքով կարող է ստանալ միայն իր անօտարելի սեփականությունը հանդիսացող մասի ներդրումից ստացված շահույթը:

ՀՀ յուրաքանչյուր քաղաքացի իր ծննդյան օրվանից կդառնա այդ քաղաքացիական ներդրումային շրջանառու հիմնադրամի լիարժեք անդամը:

Հիմնադրամի անդամությունը դադարում է ՀՀ քաղաքացիության դադարեցումից կամ քաղաքացու մահից հետո:

Ժամանակակից ՏՏ տեխնոլոգիաները կապահովեն այդ հիմնադրամի կառավարումը թե՛ հիմնադրամի անդամների անդամության հարցով, թե՛ գումարների ներդրումների, դրանցից ստացված

շահույթի բաշխումը հիմնադրամի հիմնադիրների միջև, ասել է թե՛ ՀՀ քաղաքացիների միջև:

Ընդ որում, ՀՀ յուրաքանչյուր քաղաքացի, անկախ սեռից, տարիքից, կրթական մակարդակից, պաշտոնից, սոցիալական դիրքից, ունեցվածքից, այս հիմնադրամում ունենալու է հավասար մասնաբաժին: Շահույթի բաշխման ու հիմնադրամի կառավարման մեխանիզմներում պետք չէ նոր «հեծանիվ» հորինել, դրանք վաղուց առկա են, այն էլ շատ հաջող մշակված և ներդրված են վերոհիշյալ նմանատիպ հիմնադրամների կառավարման մեջ (օրինակ APF, Նորվեգիա):

Ըստ ցիվիլիզմի գաղափարի հեղինակ ակադեմիկոս Վ.Ս.Ներսիսյանցի՝ «Ցիվիլիզմի հասկացությունը կայանում է նրանում, որ յուրաքանչյուր քաղաքացի օժտվում է անօտարելի քաղաքացիական սեփականության իրավունքով»¹⁷:

Սոցիալիստական անցյալ ունեցող ժողովուրդների համար ցիվիլիզմի գաղափարի ընկալումը շատ ավելի դյուրին ու իրատեսական է:

«Սոցիալիստական անցյալով և, ինչպես պարզվեց, առանց կոմունիստական ապագայի հասարակությունում իրական հնարավորություն կա իրականացնել սոցիալիստական ունեցվածքի իրավական փոխակերպումը հասարակության բոլոր անդամների անհատականացված սեփականության: Այս սեփականության նոր ձևն էլ կոչվում է հենց քաղաքացիական անօտարելի սեփականություն»¹⁸:

Այսպիսով, քաղաքացիական շրջանառու հիմնադրամի ստեղծումը ՀՀ-ում հիմք կդնի սեփականության մի նոր ձևի՝ քաղաքացիական անօտարելի սեփականության, ինչն էլ իր հերթին հանդիսանում է նոր ֆորմացիայի՝ ցիվիլիզմի տնտեսական հիմքը: Նման բարեփոխումներից հետո Հայաստանում կստեղծվեն իրական հնարավորություններ մարդկության պատմության մեջ առաջին անգամ նոր ֆորմացիայի՝ ցիվիլիզմի ձևավորման համար:

¹ «Բնապահպանական և բնօգտագործման վճարների մասին» ՀՀ օրենք, 2-րդ հոդված:
² «Բյուջետային համակարգի մասին» ՀՀ օրենք, 20-րդ հոդվածի 4-րդ մասի «բ» ենթակետ:
³ «Բյուջետային համակարգի մասին» ՀՀ օրենք, 20-րդ հոդվածի 4-րդ մասի «բ» ենթակետ:
⁴ «Ընկերությունների կողմից վճարվող բնապահպանական վճարների նպատակային օգտագործման մասին» ՀՀ օրենք, 3-րդ հոդված:
⁵ Օրդյան Է.Հ. «Տեղական ինքնակառավարման հիմունքներ», ք. Երևան, 2000թ. էջ 171.
⁶ ՀՀ Սահմանադրության 10-րդ հոդված, 2-րդ մաս:

⁷ ՀՀ Սահմանադրության 2-րդ հոդված:

⁸ «Опыт штата Аляска в правовом регулировании природопользования (на примере нефтяных ресурсов)», Краснопольский Б.Х. Журнал «Недвижимость и инвестиции. Правовое регулирование», http://dpr.ru/journal/journal_23_20.htm

⁹ «Опыт штата Аляска в правовом регулировании природопользования (на примере нефтяных ресурсов)», Краснопольский Б.Х. Журнал «Недвижимость и инвестиции. Правовое регулирование», http://dpr.ru/journal/journal_23_20.htm,

¹⁰ «Հիմնադրամների մասին» ՀՀ օրենք:

¹¹ «Հիմնադրամների մասին» ՀՀ օրենք, հոդված 1-ին, մաս 3-րդ:

¹² ՀՀ կառավարության 2013 թ-ի նոյեմբերի 14-ի N47 արձանագրային որոշում:

¹³ ՀՀ կառավարության 2013 թ-ի նոյեմբերի 14-ի N47 արձանագրային որոշման հավելվածի 4-րդ կետ:

¹⁴ ՀՀ կառավարության 2015 թ-ի սեպտեմբերի 10-ի N41 արձանագրային որոշման հավելվածի 6-րդ կետ:

¹⁵ ՀՀ Սահմանադրության 10-րդ հոդվածի 1-ին մաս:

¹⁶ <http://inosmi.ru/world/20061219/231763.html>, Ջարովյանի Միխայիլան

¹⁷ <http://legalportal.am/cat/ebook/61> Нерсесянц В.С. «Национальная идея России во всемирно-историческом прогрессе равенства, свободы и справедливости. Манифест о цивилизме» Академик РАН, доктор юридических наук, профессор, руководитель Центра теории и истории права и государства ИГП РАН. 1 Опубликовано в издательстве «Норма». М., 2000.

¹⁸ <http://legalportal.am/cat/ebook/61> Нерсесянц В.С. «Национальная идея России во всемирно-историческом прогрессе равенства, свободы и справедливости. Манифест о цивилизме» Академик РАН, доктор юридических наук, профессор, руководитель Центра теории и истории права и государства ИГП РАН. 1 Опубликовано в издательстве «Норма». М., 2000.

НАИРА АЛАВЕРДЯН

Начальник секретариата аппарата министерства
охраны природы Республики Армения,

Советник первой категории гражданской службы РА,

Аспирант кафедры юриспруденции Академии

государственного управления Республики Армения

РЕЗЮМЕ

Правовые основы создания инвестиционных фондов в республике Армения

Не дальновидное использование невозпроизводимых природных ресурсов приводит к обнищанию данного общества. Такие действия не имеют будущего. Но когда доходы от использования невозпроизводимых природных ресурсов вкладываются в инвестиционные фонды, они превращаются в воспроизводимые ресурсы и служат на благо данного общества.

А когда учредителями таких инвестиционных фондов являются все граждане данного государства, то их доля превращается в неотчуждаемую гражданскую собственность, что в свою очередь является экономико-правовой основой цивилизма.

Ключевые слова: *невозпроизводимые природные ресурсы, инвестиционные фонды, неотчуждаемая гражданская собственность, цивилизм.*

NAIRA ALAVERDYAN

Head of Secretariat of the Staff of the Ministry of Nature Protection of RA,

Holder of the rank of Civil Service First Class Adviser,

Post-graduate Student of the Department of Law of

Public Administration Academy of the Republic of Armenia

SUMMARY

Legal basis for the creation of civil circulatory investment fund in the republic of Armenia

Improvident use of exhaustible natural resources leads to the bankruptcy of the society; it is an unpromising process. However, when revenues from the use of exhaustible natural resource are invested in circulatory investment funds, they become renewable resources and serve the welfare of the society.

But when the founders of circulatory investment funds are the citizens of that country, then their share in the fund becomes their civil inalienable property, which is the basis for economic- legal civility.

Keywords: *Exhaustible natural resources, circulatory investment fund, civil inalienable property, civility.*